

వాల్మీకి రామాయణం

అయోధ్యకాండ

57. సప్తపంచాశః సర్గః - సుమంత్రోపావర్తనమ్

|| సుమంత్రోపావర్తనమ్ ||

కథయిత్వా సుదుఃఖార్తః సుమంత్రేణ చిరం సహా |
రామే దక్షిణకూలస్థే జగామ స్వగృహం గుహః || 1 ||

భరద్వాజాభిగమనం ప్రయాగే చ సహసనమ్ |
ఆగిరేర్గమనం తేషాం తత్రస్థైరభిలక్షితమ్ || 2 ||

అనుజ్ఞాతః సుమంత్రోఽథ యోజయిత్వా హయోత్తమాన్ |
అయోధ్యామేవ నగలిం ప్రయయా గాఢదుర్తనాః || 3 ||

స వనాని సుగంధీని సలితశ్చ సరాంసి చ |
పశ్యన్నతియయౌ శీఘ్రం గ్రామాణి నగరాణి చ || 4 ||

తతః సాయాహ్నా సమయే తృతీయేఽహని సారథిః |
అయోధ్యాం సమనువ్రాప్య నిరానందాం దదర్శ హ || 5 ||

స శూన్యామివ నిశ్శబ్దాం దృష్ట్వా పరమదుర్తనాః |
సుమంత్రశ్చింతయామాస శోకవేగసమాహతః || 6 ||

కచ్చిన్న సగజా సాశ్వా సజనా సజనాధిపా |
రామసంతాపదుఃఖేన దగ్ధా శోకాగ్నినా పులి || 7 ||

ఇతి చింతాపరః సూతః వాజిభిః శ్రీఘ్రపాతిభిః |
నగరద్వారమాసాద్య త్వలితః ప్రవివేశ హ || 8 ||

సుమంత్రమభియాంతం తం శతశోఽథ సహస్రశః |
క్య రామైతి వృచ్ఛంతః సూతమభ్యద్రవన్నరాః || 9 ||

తేషాం శశంస గంగాయామహమాప్యచ్ఛ రాఘవమ్ |
అనుజ్ఞాతో నివృత్తోఽస్తి ధార్మికేణ మహాత్మనా || 10 ||

తే తీర్ణా ఇతి విజ్ఞాయ బాష్పపూర్ణముఖా జనాః |
అహో భిగితి నిశ్శస్య హ రామైతి చ చుక్రుశుః || 11 ||

శుశ్రావ చ వచస్తేషాం బృందం బృందం చ తిష్ఠతామ్ |
హతాః స్త ఖలు యే నేహ పశ్యామైతి రాఘవమ్ || 12 ||

దానయజ్ఞవివాహేషు సమాజేషు మహత్సు చ |
న ద్రక్షామః పునర్జాతు ధార్మికం రామమంతరా || 13 ||

వాల్మీకి రామాయణం

అయోధ్యకాండ

57. సప్తపంచాశః సర్గః - సుమంత్రోపావర్తనమ్

కిం సమర్థం జనస్యాస్య కిం ప్రియం కిం సుఖావహమ్ |

ఇతి రామేణ నగరం పితృవత్పరిపాలితమ్ || 14 ||

వాతాయనగతానాం చ స్త్రీణామన్వంతరాపణమ్ |

రామ శోకాభితప్తానాం శుశ్రావ పరిదేవనమ్ || 15 ||

స రాజమార్గమధ్యేన సుమంత్రః పిహితాననః |

యత్ర రాజా దశరథస్తదేవోపయయా గృహమ్ || 16 ||

సోఽవతీర్య రథాచ్ఛీఘ్రం రాజవేశ్య ప్రవిశ్య చ |

కక్ష్మాః సప్తాభిచక్రామ మహా జన సమాకులాః || 17 ||

హర్షైర్విమానైః ప్రాసాదైరవేక్షాథ సమాగతమ్ |

హాహాకారకృతా నారోఽ రామదర్శనకల్పితాః || 18 ||

ఆయతైర్విమలైర్వైతైః అశ్రువేగపరిప్లుతైః |

అన్యోన్యమభివీక్షంతేఽవ్యక్తమార్తతరాః స్త్రియః || 19 ||

తతో దశరథ స్త్రీణాం ప్రాసాదేభ్యస్తతస్తతః |

రామ శోకాభితప్తానాం మందం శుశ్రావ జల్పితమ్ || 20 ||

సహ రామేణ నిర్యాతః వినా రామమిహాగతః |

సూతః కిం నామ కౌసల్యాం శోచంతం ప్రతివక్షతి || 21 ||

యథా చ మన్యే దుర్జీవమేవం న సుకరం ధ్రువమ్ |

ఆచ్ఛిద్య పుత్రే నిర్యాతే కౌసల్యా యత్ర జీవతి || 22 ||

సత్యరూపం తు తద్పాక్యం రాజ్ఞః స్త్రీణాం నిశామయన్ |

ప్రదీప్తమివ శోకేన వివేశ సహసా గృహమ్ || 23 ||

స ప్రవిశ్యాప్తమీం కక్ష్మాం రాజానం దీనమాతురమ్ |

పుత్ర శోక పరిద్యూనమపశ్యత్ పాండరే గృహే || 24 ||

అభిగమ్య తమాసీనం నరేంద్రమభివాద్య చ |

సుమంత్రః రామవచనం యథోక్తం ప్రత్యవేదయత్ || 25 ||

స తూష్ణీమేవ తచ్ఛ్రుత్వా రాజా విభ్రాంతచేతనః |

మూర్ఛితో న్యపతద్భూమౌ రామ శోకాభిపీడితః || 26 ||

తతోఽంతః పురమావిధ్దం మూర్ఛితే పృథివీపతౌ |

ఉద్భ్రత్య బాహూ చుక్రోశ న్యపతౌ పతితే క్షితౌ || 27 ||

వార్షికీ రామాయణం

అయోధ్యకాండ

57. సప్తపంచాశః సర్గః - సుమంత్రోపావర్తనమ్

సుమిత్రయా తు సహితా కౌసల్యా పతితం పతిమ్ |
ఉత్థాపయామాస తదా వచనం చేదమబ్రవీత్ || 28 ||

ఇమం తస్య మహాభాగ దూతం దుష్కరకారిణః |
వనవాసాదనుప్రాప్తం కస్తాన్త ప్రతిభాషసే || 29 ||

అద్యేమమనయం కృత్వా వ్యపత్రపసి రాఘవ |
ఉత్తిష్ఠ సుకృతం తేఽస్తు శోకే న స్యాత్ సహాయతా || 30 ||

దేవ యస్యా భయాద్రామం నాతుప్యచ్ఛసి సారథిమ్ |
నేహ తిష్ఠతి కైకేయా విస్తబ్ధం ప్రతిభాష్యతామ్ || 31 ||

సా తథోక్త్వా మహారాజం కౌసల్యా శోకలాలసా |
ధరణ్యాం నిపపాతాశు బాష్ప విప్లుత భాషిణీ || 32 ||

ఏవం విలపతీం దృష్ట్వా కౌసల్యాం పతితాం భువి |
పతిం చావేక్ష్య తాః సర్వాః సుస్వరం రురుదుః స్త్రియః || 33 ||

తతస్తమంతః పుర నాదముత్థిత మ్మమీక్ష్య వృద్ధాస్తరుణాశ్చ మానవాః |
స్త్రియశ్చ సర్వా రురుదుః సమంతతః

పురం తదాసీత్ పునరేవ సంకులమ్ || 34 ||

ఇత్యార్దే శ్రీమద్రామాయణే వార్షికీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే సప్తపంచాశః సర్గః || 57 ||

